

- алдын ала декларацияларды автоматты түрде қалыптастыру;
- салық органдары тарапынан тексерістер санын қысқарту;
- ҚҚС жинауды ұлғайту;
- ҚҚС әкімшіліктендірудің ашықтығын арттыру;
- көлеңкелі схемаларды қолданудың мүмкін еместігі.

Жалпы жобаның мәні-салық төлеушілердің қаржылық транзакцияларының тізбегін лезде қадағалауға және оларға ҚҚС кепілді қайтаруды жүргізуге мүмкіндік беретін орталықсыздандырылған деректер базасын қалыптастыру.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Салық кодексі, 2020 жыл
2. https://www.inform.kz/ru/nds-budut-administrirovat-pri-pomoschi-blokcheyn-v-kazahstane_a3426045

Амантай С.С, Қанат А.Қ, Қысатай А.Т., 3 курс (академик Е.А Бөкетов атындағы ҚарМУ)
Ғылыми жетекшісі - э.ғ.м, аға оқытушы Топшахова Г.Р.

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЭКОНОМИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Несие картасы – бұл пластикалық карта, онда белгілі бір несиелік лимит орнатылады. Бүкіл әлемде несиелік карталар тұтынушылық несиеге басты балама болып саналады. Осындай карточканың көмегімен сіз белгілі бір лимит шегінде шығындарыңызды төлеу үшін банкті пайдалана аласыз. Лимиттің мөлшері сіздің табысыңыздың мөлшеріне және несие тарихыңызға байланысты. Несиелік карта - бұл сізге берілген несие сомасын есептейтін пластикалық банктік карта. Пластикалық карталар соңғы жеті-сегіз жыл ішінде белсенді түрде таратылды. Бұл, мүмкін, шек емес: орта есеппен, әлемде әр адамға үш картадан артық келеді. VISA International және MasterCard Worldwide карталары ең көп таралған. Олардың көмегімен сіз сатып алуға, қызмет көрсетуге ақы төлей аласыз және банкоматтардан қолма-қол ақша ала аласыз. Несиелік карталар мүмкіндіктері, қызмет көрсету шарттары және электронды (электронды), классикалық (классикалық), алтын (алтын) және платина (платина) бойынша қосымша қызметтері бойынша ерекшеленеді. Әдетте, банктер несиенің бастапқы лимитін белгілі бір уақыттан кейін - 3 айдан 1 жылға дейін арттыра алады. Егер осы уақыт ішінде сіз төлем тәртібін мұқият сақтағаныңызды дәлелдейтін болсаңыз, банктің сізге деген сенімі артып, ол сізге үлкен мөлшерде несие беруге дайын. Несиелік картаны шығару туралы шешім қабылдаған кезде, банк классикалық андеррайтинг - қарыз алушыны тексеруді жүргізеді. Егер сіз осы банктің клиенті болсаңыз (онда сізде ағымдағы шот бар), тексеру жеңілдетілген рәсімге сәйкес жүзеге асырылады.

Несиелік картаны шығару туралы шешім қабылдаған кезде, банк классикалық андеррайтинг - қарыз алушыны тексеруді жүргізеді. Несие карталарын ұстаушы ретінде сіз әртүрлі сатып алулар жасай аласыз немесе қызметтерге ақы төлей аласыз, сонымен қатар өз қаражатыңызсыз қолма-қол ақшаны ала аласыз. Бірақ несие картасындағы қаражатты қолма-қол ақшасыз басқа шоттарға аударуға болмайды. Кез келген несие сияқты, картаға жұмсалған ақша банкке өз қаражаты есебінен өтелуі керек. Мұны ішінара ай сайын ең төменгі төлем төлеу арқылы жасауға болады. Егер сіз тек ең төменгі төлем жасасаңыз, онда несиені пайдаланғаны үшін пайыздарды төлеуге тура келеді. Олар қарыздың пайда болу күнінен бастап толық өтелгенге дейінгі сомасына есептеледі. Банк ай сайын несие картасы бойынша үзінді көшірмені есеп айырысу күнінде пошта арқылы жібереді, онда ең төменгі төлем мөлшері мен оны төлеу мерзімі көрсетілген. Ең төменгі төлем банк белгілеген мерзімде жасалуы керек, мысалы, алдыңғы есеп айырысу күнінен бастап 20 күнтізбелік күннен кешіктірмей. Бұл кезең есеп айырысу кезеңі деп аталады. Егер сіз төлем мерзімі аяқталғанға дейін қарызыңызды толық өтеген болсаңыз, сізге несие үшін пайыздарды төлеу қажет болмауы мүмкін. Бірақ бұл тек қолма-қол ақшасыз төлемдерге қатысты. несиелік карталар қолма-қол ақшаға қатысты бірнеше артықшылықтарға ие. Несиелік картадағы ақшаны шекарадан өткізу кезінде декларациялау қажет емес. Шетелде карточка болған кезде сіз валюта айырбастау туралы алаңдамайсыз, өйткені халықаралық төлем жүйелерінің карталарын әртүрлі валютадағы төлемдер үшін қолдануға болады, банк автоматты түрде айырбастайды.

Несиелік карталар қолма-қол ақшадан бірнеше артықшылықтарға ие. Несиелік карта арқылы сіз кез-келген сатып алу немесе қызмет көрсету үшін ақы төлей аласыз – мысалы: қонақ үй билеті, мейрамхана, телефон, ұшақ немесе пойыз билеттері, автокөлік жалдау. Сонымен қатар, несие карталарын ұстаушылар жеңілдіктер, бонустар және банктің серіктес компаниялары - авиакомпаниялар, дүкендер, мейрамханалар, спорт клубтары, туристік және сервистік компаниялардың арнайы ұсыныстарына ие. Олар үшін сыйлықтар дәстүрлі түрде өткізіледі: футбол билеттерінен бастап жол жүру пакетіне дейін. Несиелік банктік карталарды Қазақстанның көптеген экономикалық белсенді азаматтары пайдаланады. Бүгінгі таңда әрбір екінші адамның несиелік карталары бар, Қазақстан осы банктік өнімді белсенді түрде дамытуда, өйткені мұндай карталарды пайдалану кез-келген адамға жоспарланбаған шығындар немесе жалақы төлеу кезінде қиыншылықтар туындаған кезде қол жетімді қаражаттарды депозитке алуға мүмкіндік береді. Несие картасын алу дегеніміз - кез келген жағдайда сіздің қаржылық тәуелсіздігіңізді сезіну. Несиелік лимиті бар несие картасының кейбір дизайн ерекшеліктері бар. Несиелік карта тіркелген карта ұстаушының жеке деректерінде жеке банктік шот ашылады. Карточка іске қосылған кезде белгілі бір ақша сомасы автоматты түрде осы шотта пайда болады. Тарифтер мен карточкалардың түрлеріне байланысты банк несие карталарының әр түрлі лимиттерін ұсынады. Несиелік карта қолданушыға карточка бойынша төлемді қабылдаған кез келген жерде төлем жасауға, сондай-ақ банкоматтар желісі арқылы қолма-қол ақшаны алуға мүмкіндік береді. Қазақстанда несие карталарының негізгі екі түрі бар:

Жедел - шығарылымды банк те, микроқаржы ұйымы да жүзеге асырады. Бұл жағдайда пайыздық мөлшерлеме сәл жоғары, ал қолма-қол ақша лимиті орташа нарықтық құннан сәл төмен.

Интернет-банк арқылы қысқа мерзімде банктік филиалдарға бармай-ақ несие картасын алуға болады. Бұл жағдайда еңбек өтілі мен несие тарихы бағаланбайды, жалғыз шарт - ересек болу; тіркелген - банкке жұмыс тәжірибесі, жұмыс орны және мүліктің болуы туралы ақпарат ұсынуды талап етеді. Жеке ақпарат тек несиелік лимит мөлшеріне әсер етеді. Ұзақ уақыт бойы банкпен жұмыс істейтін клиенттер үшін бонустық жүйелер қолданылады. Қазақстанда несие карталарына халық көп көңіл бөледі, сондықтан батыстық елдерге және одақтағы бұрынғы көршілерге қарағанда карталардың танымалдылығы төмен. Несиелік банк карталарының танымалдылығын төмендететін факторлар: менталитет - Батыс елдері несие картасын пайдалану кезінде несие тарихын жақсартуға мүмкіндік береді. Туған қазақстандықтың менталитеті батыстық адамға қарағанда мүлде басқа құндылықтарды білдіреді, мысалы, бірінші мақсат - баспана алу. Несиелер мен қарыздар мәселелерінде мұндай ақыл-ойы бар адам өте сақ. Ол алып тастап, беруден гөрі үнемдейді; картаға жүгінген кезде несие құны - Қазақстанда банктер жеңілдікті кезең үшін нөлдік мөлшерлемені ұсынбайды, және ол аяқталғаннан кейін пайыздық мөлшерлеме тым жоғары болады; уақтылы төлей алмау қорқынышы, сақтандыру және банктік қызметтерге және басқаларға қосымша ақша беруден бас тарту.

Қорытындылай келе, қазіргі заманда пластикалық карточкаларды пайдалану өте тиімді. Ол арқылы адам қауіпсіздіктің кепілі болады және де адам өміріне көптеген мүмкіншіліктер мен жеңілдіктер туғызады. Оны біз күнделікті қоғамда тұрғындардың тауарлар сатып алғанда және басқа да төлемдермен есеп айырысқан кезінде көре аламыз. Жалпы, несиелік карта - бұл жинақталған ақшаны пайдалана отырып, қолма-қол ақшасыз төлемдер жасауға мүмкіндік беретін банктік төлем картасы. Бұл жалақы ақшасы немесе несие шартының талаптарына сәйкес банк клиентке белгіленген несиелік лимит шегінде берген банк ақшасы болуы мүмкін. Бүгінгі таңда бұл пластикалық төлем карточкалары Қазақстанда тым көп айналымға ие болуда, бұл өте маңызды. Ешнәрсе өндірілмейтін елде, айналымдағы ақша өте аз, жұмыссыздық, инфляция және тағы басқа елдерде карталар кенеттен экономикалық және қаржылық жағдайға сәйкес келмейтін кең ауқымды иемденеді. Бұл карталардың ішінде біздің азаматтарымызды адастыратындар да бар. Оларға өте сақтықпен қарау керек. Көптеген түрлері, форматтары, тұжырымдамалары, әртүрлі схемалары бар және олардың банктері нарыққа өте көп әкеледі. Елде, оның ішінде банктерде ақша табудың қажеті жоқ, банктер экономиканың, саланың немесе ауылшаруашылығының несие берушілері болып табылмайды, несиелік карталар халықтың ақшасын сору құралына айналды, мысалы, «ақша шаңсорғыштары».

Әдебиеттер

1.Мақыш С. Банк ісі// Оқу құралы.-Алматы.-Қазақ университеті.-2004.-205б

2.Көшенова Б.А. Ақша. Несие. Банктер. Валюта қатынастары. Оқу құралы – Алматы.

Экономика, 2000.